

SOROZATUNKBAN IDÉN 60 ÉVES ERDÉLYI MAGYAR KÖZÉLETI SZEMÉLYISÉGEK BESZÉLNEK A FORRADALOMRÓL, A MAI ROMÁNIÁRÓL

Rendszerváltó harmincasok emlékei és elvárásai

A romániai forradalom kerek évfordulója alkalmából sorozatot indítunk, melyben az 1989-es eseményeket 30 évesen megélt, idén hatvanéves erdélyi magyar közéleti személyiségek idézik fel emlékeiket. Interjúalanyaink azt is felvázolják, mit reméltek 30 évvel ezelőtt, és ahhoz képest szerintük hová jutott az ország. Sorozatunk első részében Salat Lehel színművész és Kolumbán Gábor fizikus, közgazdász, volt politikus szólal meg.

» KISS JUDIT, SZUCHER ERVIN

„1989. decembere, a harminc évvel ezelőtti időpont az eddigi életemnek pont a felezője volt. Érdekes ebből a szemszögből nézve, hogy milyen volt az életem addig, és mi változott utána. Az a pár nap nagyon megmaradt, erős nyomot hagyott az emberben sok szempontból” – mondta el megkeresésünkre Salat Lehel színművész (alsó portrékon), aki harminc évvel ezelőtt a kolozsvári magyar teátrum színésze volt; pár éve a Miskolci Nemzeti Színházban játszik. Mint fogalmazott, a forradalom első napjaiban, amikor még nem lehetett tudni, hogyan alakulnak az események, furcsa élményekkel gazdagodott.

Szabadon, magyarul énekeltek a kolozsvári utcán

„Nagyon közel voltam a tűzvonalhoz akarva-akaratlanul: bár nem voltam soha forrófejű, aki közel merészkedik a veszélyes történésekhez, mégis részese lettem az eseményeknek. Ott voltam december 21-én a Kolozsvár központjában lévő egyetemi könyvesboltnál, ahol a tüntető emberekre lőttek, és ahol sokan meghaltak. Épp telefonálni szerettem volna Vásárhelyre, akkor központon keresztül lehetett beszélni. Ideges lettem, mert nem kapcsolódtak Vásárhelyre, nem tudtam, mi történik. Amikor az utcára léptem, akkor már elkezdtek löni az emberekre” – emlékezett vissza a 60 éves színművész, akinek szerencséje volt, hogy a fal mellett maradt. Közvetlenül a közelben lakott Nagy Dezső (kolozsvári színművész, 1941–2004 – szerk. megj.), bemenekült hozzájuk, és az ablakból nézték, mi történik az utcán. „Aztán a tévét néztük, úgy vártuk, hogy mi lesz. Másnap bizonytalan nap következett, nagy csend volt. Valakit ki kellett kísérnünk az állomásra, és eldugott utcákon mentünk, egy lélekkel nem találkoztunk, óriási csend honolt a városban. Amikor jöttünk vissza az állomásra, a rendőrségre autókkal vitték be az élelmet, be voltak zárkózva a rendőrök, biztosan várták az utasítást” – mondta el Salat Lehel. Felidézte, a következő napokban már bementek a színházba, ott nagy volt az öröm. Amikor kivégezték Ceaușescut, óriási felszabadultságérzés vett erőt az embereken. „Énekelve vonultunk Mátyás király szülőháza előtt, szabadon, tele torokból, magya-

Székelyudvarhely a rendszerváltást követő első napokban „önjáróként” működött

rul énekelünk. Például azt is, hogy „Azt hiszed, hogy nyílik még a sárga rózsa, azt hiszed, hogy hallgatunk a hazug szóra.” Ezek voltak a legeuforikusabb pillanatok, hihetetlenek, nagy fordulatnak hittük. Egy ideig reménykedtünk, bizakodtunk, aztán lassan mindenki lecsendesedett” – fogalmazott a színművész.

Ahány ember, annyiféle szabadság van

Salat Lehel hozzátette, az események politikai részével nem foglalkozott akkor se, ahogy most se teszi. „1989. decemberét életünk végéig nem felejti el, ilyesmit egyszer él meg az ember. Mondhatni fél lábbal elmentem Romániából, hét éve Magyarországon élek, de az itteni dolgokra is van rálátásom. És azt éltem meg, hogy a demokrácia sajnos tág fogalom, mindenki kénye-kedve szerint értelmezi és értékeli” – mondta. Kifejtette azt is, 1989 előtt a közvetlen közelében szerencsére nem történtek erős atrocitások, de nyilván voltak pillanatok, amikor a hatalom próbálta megfélemlíteni az embereket: nem volt szép és jó az a korszak. „Viszont az emberi kapcsolatok akkoriban mélyebbek voltak az egymásra utaltság miatt is, jobban oda tudtunk fi gyelni egymásra, sokkal segítőkészebbek, gerincesebbek voltak az emberek. Ami most történik, az színes, iszonyúan pörgő, felfokozott életritmus, a szabadságot mindenki úgy éli meg, ahogyan jónak látja” – tette hozzá.

Úgy fogalmazott: ahány ember, annyiféle szabadság van, és az ember most már csak nagyon ritkán tudja azt érezni, hogy együtt vagy hasonlóan gondolkozna másokkal, vagy lennének közös célok. „Vajon miért gondolják manapság az emberek, hogy valami mögé föltétlenül fel kell zárkózni, el kell köteleződni? Hiszen a szabadság nem erről szól, a szabadságot abban is meg lehet élni, hogy annak, aki harminc éve korlátok közt élt, megszűntek a korlátai. Egyébként a belső szabadságunk akkor is megvolt. Mostanság azt érzem, belső szabadságunk sokkal inkább veszélybe került, mert rengetegféle információ kering, erős összekuszáltság lakik az embereken, akik gyakorta meggondolatlanabbak, felelőtlenebbek. És

ezt nevezzük sajnos demokráciának” – fogalmazott Salat Lehel.

„Ceaușescu művét folytató ország lettünk”

Soha nem fog oda megérkezni a román társadalom, ahova 1989. decemberében indult – állítja Kolumbán Gábor, az RMDSZ korábbi politikusa (felső portrékon), akit harminc évesen Székelyudvarhelyen ért a forradalom, a fordulat után pedig az ideiglenes helyi tanács elnöke volt. A több mint tíz éve a Hargita megyei Énlakán élő, mezőgazdasági vállalkozóként tevékenykedő hatvanesztendősi fizikus és közgazdász úgy érzi, az elmúlt három évtizedben Románia képtelen volt új világot szülni magának. „Az a nemzedék, amely ezt megtehetné volna, elment az országból. Akik meg maradtak, jobbra a diktatúrában szocializálódtak, és Ceaușescu művét folytatják” – utalt a román politikum vezetőire a lapunknak nyilatkozó Kolumbán. Az udvarhelyszéki RMDSZ (1990–1991 között), illetve a Hargita Megyei Tanács elnöki tisztségét (1996–2000) is betöltő egykori politikus megítélése szerint az ország néhai diktátora sem tudott volna elképzelni a mainál keményebb nacionalista-sóvén vonalat, mint amilyent a politikum és a háttérben lévő erőszakszervezetek diktálnak. Harminc évvel ezelőtt Kolumbán Gábor hitt a forradalomban, de nem konkrét elvárásokat fogalmazott meg magában. Egyetlen célja volt: a demokrácia megteremtése. „Azt mondtam, amíg nincs demokrácia, fi zikával sem érdemes foglalkozni” – idézi fel vezérgondolatát a Bukaresti Tudományegyetem fizika szakán diplomázott szakember. Mint mondja, 1989. decemberében, majd 1990. elején Székelyudvarhely előljárójaként nem volt ideje elmélkedni meg tervezgetni. A múlt eltaka-

» „A forradalmat a Szekuritáté újjáalakítása, az ortodox egyház székelyföldi térhódítása és a legionárius mozgalom feléledése terelte nem kívánt irányba” – vélekedik Kolumbán Gábor, aki a fordulat után az ideiglenes székelyudvarhelyi helyi tanács elnöke volt.

» „Azt éltem meg, hogy a demokrácia sajnos tág fogalom, mindenki kénye-kedve szerint értelmezi és értékeli” – mondta Salat Lehel, aki harminc évvel ezelőtt a kolozsvári magyar teátrum színésze volt.

rítása mellett sokkal inkább állandó tűzoltást végzett. Hol a vállalatvezetőkkel elégedetlen munkásokkal tárgyalt, hol a diáksággal meg a pedagógusokkal egyeztetett. „Már az első napokban ráébredtünk, hogy erdélyi magyarokként sajátos helyzetbe kerültünk. A jogköveteléseink mindent fölülírtak. Ahhoz, hogy fenn tudjunk maradni, mi is csatlakoztunk a Nemzeti Megmentési Fronthoz, a FSN-hez, de az égvilágon semmi közünk nem volt Iliescuékhoz” – állítja Kolumbán.

„Önjáró” Székelyudvarhely

Székelyudvarhely a rendszerváltást követő első napokban valóban „önjáróként” működött. A városvezetés első határozata a ferencesek kolostorának visszaszolgáltatására vonatkozott, amelyet a kommunista rendszer iskolai bentlakásnak sajátított ki. Mint Kolumbán Gábor meséli, neki és kollégáinak nem volt szükségük semmiféle restitúciós törvényre ahhoz, hogy jóvátegyék a diktatúra túlkapasát. A rendelet aláírói számára is csak utólag derült ki, hogy az államosító rendszer elfelejtette a nevére telekeltetni a belvárosi ingatlant, így az udvarhelyi városvezetés döntése jogilag is megkérdőjelezhetetlenné vált. Az egykori polgármester arra is jól emlékszik, hogy az országban a székely anyavárosban bocsátották ki az első magántaxis engedélyeket.

„A forradalmat a Szekuritáté újjáalakítása, az ortodox egyház szé-

kelyföldi térhódítása és a legionárius mozgalom feléledése terelte nem kívánt irányba” – vélekedik a politikai életből szinte húsz évvel ezelőtt kiszállt Kolumbán, aki egyébként a Matrica gyár munkatársaként csöppent a '89-es eseményekbe. Elmondása szerint a decemberi forró napokban főnöke hazaküldte, hogy ne a munkaközösség előtt „hőzöngjön”. „Akkoriban a Matrica laboratóriumában dolgoztam. Volt egy kollégánknak, aki 16–17-én éppen Temesváron tartózkodott, onnan tudósított bennünket a történekről telefonon. Ezért is éltem meg forradalmi, intenzív, kegyelmi lelki állapotban azokat a napokat. December 22-én részt vettem az utcai tüntetésen, délután bementem a vállalatba, az este meg a város házában talált. Beválasztottak a tanácsba, majd három nap elteltével a lemondó Ubányi Mihály helyett meglettek afféle polgármesternek” – idézi fel a harminc éve történeteket Kolumbán Gábor, aki most is határozottan állítja: 1989. decemberében Romániában forradalom történt.